

Trender och tendenser

Lägesbild narkotika 2023

Trender och tendenser. Lägesbeskrivning

Innehållsförteckning

1.0 Narkotikamarknad	3
1.1 Globalt	3
1.2 Europa	3
1.2.1 Cannabis och syntetisk cannabis	5
1.2.2 Centralstimulerande	5
1.2.3 MDMA	6
1.2.4 Ketamin.....	6
1.2.5 Lustgas	7
1.2.6 Syntetiska katinoner	7
1.2.7 Psykedeliska	8
1.2.8 Opiater	8
1.2.9 Blandbruk	8
1.2.10- Bensodiazepiner	9
1.3 Sverige	10
1.3.1 Prisutveckling	10
2.0 Konsumtion av narkotika	12
2.1 Globalt	12
2.2 Europa	13
2.2.1 EMCDDA rapport 2023	13
2.2.2 European School Survey on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)	13
2.3 Sverige	14
2.3.1 Problematiskt narkotikabruk i Sverige 2007–2020 — Folkhälsomyndigheten (folkhälsomyndigheten.se)	14
2.3.2 Den svenska narkotikasituationen, rapport från Folkhälsomyndigheten.....	15
2.3.3 CAN Rapport 217 - Utsatthet för andras användning av alkohol, narkotika och tobak.....	15
2.3.4 Från delar till helhet. En reform för samordnade , behovsanpassade och personcentrerade insatser till personerSA med samsjuklighet, SOU 2021:93 (regeringen.se)	16
2.3.5 CAN skolvaneundersökning 2023	17
2.4 Umeå	19
2.4.2 Ingången alkohol- och drogrådgivning för ungdomar	20
2.4.3 Möte ang lägesbild ang ungdomar och narkotika tillsammans med socialtjänst, polis samt region Västerbotten november 2022	23

2.4.4 Lägesbildsmöte enligt EMCDDA:s modell för framsynsarbete (finns svensk översättning på hemsidan).....	24
3.0 Tips på källor/underlag till lägesbild för de som vill fördjupa sig:	27
3.1 Online World Drug Report 2023 - Latest data and trend analysis (unodc.org)	27
3.2 European Drug Report 2023: Trends and Developments www.emcdda.europa.eu	27
3.3 www.espad.org The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs.....	28
3.4 Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se).....	28
3.4.1 Indikatorlabbet – utvecklingen inom alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel i siffror – Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se).....	29
3.4.2 Varningssystem Narkotika (VSN) — Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se).....	29
3.4.3 Problematiskt narkotikabruk i Sverige 2007–2020 — Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se)	29
3.4.4 Den svenska narkotikasituationen 2023 — Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se)	30
3.5 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning - CAN	30
3.5.1 CAN:s nationella skolundersökning	30
3.5.2 Vanor och konsekvenser.....	30
3.5.3 Drogutvecklingen i Sverige,	30
3.5.4 CAN:s rapporteringssystem om droger	30
3.5.5 CAN Rapport 217 - Utsatthet för andras användning av alkohol, narkotika och tobak.....	30
3.5.6 CAN rapport 219. Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988-2022	31
3.6 Från delar till helhet. En reform för samordnade , behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet, SOU 2021:93 (regeringen.se)	31
3.7 Unga 22 - Hur mår tonåringarna i Umeå kommun? (umea.se).....	31
3.8 Lokalt möte om lägesbilden ang ungdomar och narkotika i Umeå 2022.	31
3.9 Trendspaningsmöte med stöd av EMCDDA:s modell för framsynsarbete.....	32

Det finns två syften med detta dokument:

1. Ge tips på trovärdiga källor ang aktuell narkotikasituation.
2. Med stöd av sådana källor kunna ge en aktuell lägesbild av narkotikaläget i Europa, Sverige och Umeå.

För de som vill fördjupa sig finns lite info om källorna samt länkar till dem längst bak i dokumentet. Det finns även direktlänkar till de olika källorna inlagda i rubrikerna.

1.0 Narkotikamarknad.

1.1 Globalt.

[FN:s narkotikabyrå](#) beskriver i sin rapport [WDR23 Exsum fin DP.pdf \(unodc.org\)](#) att drogmarknaderna skapar andra problem än de direkt drogrelaterade för droganvändare och deras anhöriga. I rapporten beskrivs de negativa miljökonsekvenser orsakad av drogproduktion, tex giftspridning i känslig miljö, nedhuggning av regnskog mm. I rapporten beskrivs även hur drogproduktionen påverkar ekonomi, kriminalitet och regionala konflikter negativt.

FN-rapporten beskriver en ökning av både utbud och efterfrågan av kokain. Enligt rapporten uppskattades den totala kokainproduktionen under 2021 uppgå till rekordhöga 2 304 ton, vilket var en ökning för sjunde året i rad. Kokainbeslag har också ökat signifikant och nådde 2 026 ton år 2021.

Den illegala tillverkningen av syntetiska droger expanderar enligt rapporten i både låg- och medelinkomstländer. Jämfört med växtbaserade droger ger tillverkning av syntetiska droger fler fördelar för producenter och distributörer som tex lägre driftskostnader, färre produktionshinder och minskade risker för upptäckt, förbud och åtal. Samhällets insatser för att komma åt den illegala tillverkningen kan bli mer utmanade eftersom nya tillverkningsmetoder som är lättare att dölja samt kemikalier som faller utanför befintliga kontroller används.

1.2 Europa

I sin rapport [European Drug Report 2023: Trends and Developments](#) lyfter [Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk \(EMCDDA\)](#) tre ord som grundstenar i deras budskap: Everywhere, Everything och Everyone. De menar att nästan allt med psykoaktiva egenskaper har potential att användas som drog. Det innebär att alla, direkt eller indirekt, kan drabbas av illegal droganvändning och de problem som är förknippade med det.

Enligt EMCDDA finns idag negativa konsekvenser och påverkan av narkotikafrågor nästan överallt. Inhemskt märks de i (och förvärrar) andra komplexa politiska problem, såsom hemlöshet, hantering av psykiatriska sjukdomar och ungdomskriminalitet. EMCDDA observerar också högre nivåer av våld och korrupcion som drivs av drogmarknaden i vissa länder. Internationellt växer narkotikaproblemen i många låg- och medelinkomstländer, vilket undergräver styrning och utveckling och bidrar till de redan avsevärda folkhälso- och säkerhetsutmaningarna som många länder står inför.

EMCDDA beskriver i rapporten att de i allt högre grad observerar att i princip allt med psykoaktiva egenskaper kan dyka upp på narkotikamarknaden, ofta felmärkt eller i

blandningar, vilket gör att konsumenterna kan vara omedvetna om vad de använder. Det leder till ökade hälsoriskerna samt skapar nya utmaningar när det gäller brottsbekämpning och lagstiftning.

Effekterna av den utveckling innebär enligt EMCDDA att alla på något sätt sannolikt kommer att påverkas av olaglig narkotikaanvändning, narkotikamarknadens funktion och de problem som är förknippade med detta. Det syns direkt hos de som får egna problem och behöver behandling eller andra insatser. Indirekt syns det i rekryteringen av sårbara ungdomar till kriminalitet, påfrestningarna på hälso- och sjukvårdsbudgetarna och de sociala kostnaderna för samhällen som känner sig otrygga eller där institutioner eller företag undermineras av korruption eller brottslig verksamhet.

Enligt rapporten tyder analysen av utbudet för de vanligaste olagliga drogerna i Europeiska unionen på att tillgången fortfarande är hög för alla typer av ämnen. Marknaden kännetecknas av en relativt utbredd tillgång till ett brett utbud av droger, som ofta finns tillgängliga i hög styrka / renhet.

Stora beslag av narkotika som smugglas till Europa i containrar upptäcks, och organiserade kriminella grupper har som ett viktigt mål att kunna infiltrera kommersiella leveranskedjor. Flera av de större hamnar är måltavlor som nav för vidare distribution. Europa är också ett viktigt produktionsområde för vissa ämnen, särskilt syntetiska droger och cannabis.

Enligt rapporten skapar större mångfald i tillgången till och användningen av narkotika nya utmaningar på hälsoområdet och i politiken. Den höga tillgången på narkotika har åtföljts av en större mångfald av ämnen på den olagliga narkotikamarknaden, vilket exponerar konsumenterna för ett bredare spektrum av psykoaktiva ämnen. Det handlar bland annat om nya syntetiska droger, där kunskapen om hälsoriskerna ofta är begränsad. Detta väcker farhågor om risken för ökad användning av olagliga ämnen i allmänhet och de ökade riskerna i samband med vissa av dem. Människor som använder droger kan löpa större risk för negativa hälsoeffekter, inklusive förgiftningar och dödsfall, genom konsumtion av ämnen med högre styrka eller nyare substanser eller blandningar av ämnen där läkemedelsinteraktioner kan öka de potentiella hälsoskadorna. Användarna kan vara omedvetna om dessa högre risker då de inte alltid vet vad de som finns i de substanser som de använder.

I 2023 års europeiska narkotikarapport framhålls den ökande betydelsen av syntetiska droger, uppkomsten av nya ämnen, nya produktionsmetoder på narkotikamarknaden och det faktum att många av de skador som är förknippade med narkotikakonsumtion förvärras av interaktioner mellan droger, medvetet eller omedvetet konsumeras tillsammans. Den fortsatta upptäckten av nya syntetiska cannabinoider tillsammans med naturliga cannabinoider i växtbaserat material ger upphov till liknande farhågor.

1.2.1 Cannabis och syntetisk cannabis

Cannabis är fortfarande det olagliga ämne som konsumeras mest, och under 2021 nådde beslagtagna mängder hasch och marijuana sin högsta nivå på ett decennium, vilket tyder på att tillgången på drog är fortsatt hög.

Förutom att tillgången på cannabis är hög så finns dessutom en ökande mångfald av cannabisprodukter tillgängliga i Europa. Bland annat högpotenta extrakt och ätbara produkter som kopplats till akuta intoxikationer på sjukhusens akutmottagningar. Under 2021 skedde en ökning av rapporter om växtbaserat material där THC eller andra naturliga cannabinoider hittats tillsammans med syntetiska cannabinoider. Detta har underblåst oron för att cannabisprodukter, vanligtvis med lågt THC-innehåll, förstärks med potenta syntetiska cannabinoider. Detta belyser enligt EMCDDA vikten av toxikologisk analys för att upptäcka dessa ämnen. Förfalskade växtbaserade material kan se ut som naturlig cannabis och kan därför felaktigt säljas som cannabis till konsumenter som inte vet vad de konsumerar.

Vissa syntetiska cannabinoider är extremt potenta och har kopplats både till dödliga och icke-dödliga överdoser. Ätbara cannabisprodukter är livsmedelsprodukter, vanligtvis "godis" med cannabisextrakt, som har blivit alltmer tillgängliga på den olagliga europeiska marknaden sedan 2021. Dessa produkter, tex i form av godis, utgör risker på grund av deras THC-innehåll och möjligheten av att de kan misstas för legitima kommersiella produkter, särskilt av barn. En del av dessa ätbara produkter finns i förpackningar som liknar kommersiella produkter och vissa prover har också visat sig innehålla syntetiska cannabinoider, vilket ytterligare ökar hälsoproblemen på detta område.

Mångfalden på cannabismarknaden ökade ytterligare i maj 2022, när den första halvsyntetiska cannabinoiden, hexahydrocannabinol (HHC), identifierades som tillgänglig i Europa. HHC liknar kemiskt delta-9-tetrahydrocannabinol (delta-9-THC), den huvudsakliga psykoaktiva substansen i cannabis, och den verkar ha i stort sett liknande effekter.

HHC kan sprayas på eller blandas med växtbaserad cannabis med låg THC-halt, som kan se ut och lukta som olaglig cannabis. Det har också dykt upp i vapes och livsmedelsprodukter. HHC tros syntetiseras från cannabidiol (CBD), som i sin tur extraheras från cannabis med låg THC-halt (hampa). Efter HHC har det kommit flera nya liknade produkter som även av användare beskrivs som starkare än vanlig cannabis.

1.2.2 Centralstimulerande

Enligt rapporten är kokain nu den näst vanligaste rapporterade drogen i Europa, både bland förstagångspatienter och bland de tillgängliga uppgifterna om akut narkotikatoxicitet vid akutsjukhusens akutmottagningar.

Tillgängliga uppgifter tyder också på att drogen var inblandad i ungefär en femtedel av dödsfallen på grund av överdoser 2021. På grund av metodologiska utmaningar är det troligt att kokainrelaterad dödlighet är underrapporterad i EMCDDA:s nuvarande datasammanställning.

De flesta indikatorer tyder på att amfetamin fortfarande är det vanligaste olagliga syntetiska centralstimulerande drogen i Europa. Det finns dock en ökande mångfald på narkotikamarknaden med tecken på att både metamfetamin och syntetiska katinoner nu i högre grad än tidigare bidrar till Europas problem med centralstimulerande.

Eftersom syntetiska centralstimulerande droger också kan finnas tillgängliga i pulver eller piller som ser likadana ut, kan konsumenterna ibland vara omedvetna om vilken särskild drog eller blandning av droger som de konsumerar. Dessa droger kan också finnas också i tablettor som marknadsförs som MDMA.

Utvecklingen på detta område innebär att människor som använder droger kan löpa större risk att drabbas av negativa hälsoeffekter, inklusive förgiftningar, akuta och kroniska psykiska hälsoproblem, infektionssjukdomar och dödsfall, genom att de konsumerar, ibland omedvetet, ämnen med högre styrka eller nyare substanser och ägnar sig åt högriskbeteenden.

1.2.3 MDMA

Europa är fortfarande ett viktigt centrum för MDMA-produktion, både för inhemsk konsumtion och för export till marknader utanför EU.

Under pandemin syntes en tillfällig nedgång i användning av MDMA när åtgärder för social distansering påverkade klubbiv och liknade sociala evenemang. Enligt EMCDDA tyder aktuella uppgifter på en relativt stabil situation när det gäller MDMA-förbrukningen även om det finns stora skillnader på nationell nivå.

MDMA-tabletterna ligger nu på historiskt höga nivåer av styrkor på 161 - 173 milligram/tablett, vilket skapat oro för hälsoskador för konsumenterna.

EMCDDA uppger att det kommit nya signaler som tyder på en möjlig nedgång i produktionsvolymerna, och vissa minskningar har noterats i MDMA-innehållet i tablettor. Det är oklart om dessa signaler tyder på att tillverkarna har problem med att få tag på prekursor-kemikalierna (ämnen för att tillverka MDMA) eller om de går över till produktion av andra ämnen som är mer efterfrågade eller mer lönsamma, eller om marknaden svarar på en upplevd konsumentefterfrågan på produkter med lägre styrka.

1.2.4 Ketamin

EMCDDA har sett tecken på att ketamin blivit en etablerad drog bland vissa grupper.

Mängden ketamin som beslagtas och rapporteras till EU:s system för tidig varning om nya psykoaktiva ämnen varierar avsevärt över tid, men har legat kvar på relativt höga nivåer under de senaste åren. Detta, tillsammans med annan information, tyder på att ketamin sannolikt är stabilt tillgängligt på vissa nationella narkotikamarknader och på dessa marknader blivit en etablerad drog.

Ketamin kan också finnas tillsatt i andra läkemedelsblandningar, inklusive MDMA-pulver och tabletter. Det förekommer också i blandningar som säljs som "rosa kokain", en produkt som verkar tilldra sig ett allt större intresse från konsumenterna. I Europa avser termen rosa kokain vanligtvis blandningar av ketamin med andra syntetiska droger, såsom amfetamin eller MDMA.

Att personer som använder blandningar av droger kan vara omedvetna om vilka ämnen de konsumerar, eller vilka hälsorisker som interaktioner mellan olika droger kan utsätta dem är något som återkommer i fler delar av EMCDDAs rapport från 2023.

1.2.5 Lustgas

EMCDDA konstaterar att det finns tecken på en ökad användning av lustgas i ett antal EU-medlemsstater i berusningssyfte.

Denna drog verkar enligt EMCDDA ha blivit mer tillgängligt och billigare i och med den ökade tillgängligheten i vissa länder av större gasbehållare som riktar sig till rekreationsanvändare, vilket också kan öka risken för lungskador på grund av det högre trycket i behållarna.

1.2.6 Syntetiska katinoner

EMCDDA uppger att de fått signaler om att tillgången till och produktionen av syntetiska katinoner i Europa ökar. Syntetiska katinoner, som 3-MMC, 3-CMC och liknande marknadsförs som ersättningsämnen för droger som amfetamin och MDMA, och säljs också ibland felaktigt som andra ämnen.

Även om antalet beslag fortfarande är relativt lågt har mycket stora mängder syntetiska katinoner påträffats i vissa enskilda beslag som vanligtvis har sitt ursprung i Indien.

Detta, tillsammans med bevis för att syntetiska katinoner också tillverkas i Europa, tyder på att dessa ämnen blir mer tillgängliga i Europa där de har potential att spela en allt större roll på marknaden för centralstimulerande droger i framtiden.

Utvecklingen på detta område skapar också nya utmaningar för brottsbekämpningen, t.ex. syntetiska katinoner som inte är narkotikaklassade smugglats in i Europa för att därefter lokalt omvandlas till narkotikaklassade katinoner.

Med tanke på de beslagtagna volymerna av prekursor-kemikalier förefaller det enligt EMCDDA som sannolikt att storskalig produktion för den europeiska marknaden och eventuellt även andra marknader nu pågår i Europa.

1.2.7 Psykedeliska

Forskning om psykedeliska substanser har fått stor uppmärksamhet i medierna, vilket enligt EMCDDA skapar oro för att det kan uppmuntra till ökad experimentell användning av dessa ämnen utan medicinskt stöd. Något som enligt EMCDDA kan leda till att vissa sårbara individer riskerar att drabbas av negativa konsekvenser. Samtidigt finns det belägg för att det finns oreglerade program både inom och utanför EU, där användningen av psykedeliska substanser ingår som en del av ett hälso-, terapeutiskt eller andligt ursprung.

1.2.8 Opiater

Heroin är fortfarande den vanligaste olagliga opiaten i Europa och den drog som står för en stor del av de hälsoproblem som tillskrivs olaglig narkotikakonsumtion. Tillgängliga uppgifter tyder dock på att heroin inte längre spelar en lika central roll som det en gång gjorde och att syntetiska opiater verkar spela en mer betydande roll i opiat/opioidrelaterade problem i vissa länder.

Den mängd heroin som beslagtogs av EU:s medlemsstater mer än fördubblades under 2021 till 9,5 ton, medan Turkiet beslagtogs rekordhöga 22,2 ton. Trots dessa stora beslag har endast marginella förändringar kunnat konstateras i fråga om heroinets pris eller renhetsgrad i missbrukarledet, och på det hela taget tyder tillgängliga uppgifter på att tillgången på heroin fortfarande är relativt hög.

Det finns dock få belägg för någon betydande ökning av rekryteringen till heroinmissbruk. Indikatorer tyder på att brukarna i de flesta länder är en åldrande grupp av vilka många har en lång historia av narkotikabruk samt kontakt med hälsovård och socialtjänst.

1.2.9 Blandbruk

Mönster av att blanda olika droger har blivit vanligare bland opiatanvändare, och narkotikainteraktioner – ofta där heroin används tillsammans med andra droger – verkar ha blivit en allt viktigare faktor för ökad skaderisk. Dessutom blir etablerade och nya syntetiska opiater alltmer förknippade med både narkotikarelaterad sjuklighet och dödlighet och är nu i vissa länder den främsta orsaken till opiatrelaterade problem.

Opiater/opioider, vanligtvis i kombination med andra substanser, är fortfarande de ämnen som oftast är inblandade i narkotikainducerade dödsfall. Även om de övergripande trenderna för dödsfall där opiater är inblandade verkar vara stabila, ökar andelen dödsfall i äldre åldersgrupper. Heroinets roll för de totala dödstaten

verkar minska i vissa länder. Det är också viktigt att notera att när heroin är inblandat förekommer det sällan isolerat, vilket tyder på att blandanvändning är norm.

Dödsfall där centralstimulerande är inblandade, ofta tillsammans med opioider, verkar öka i vissa länder, och centralstimulerande är oftare inblandade i dödsfall som inträffar bland yngre åldersgrupper. Det är därför enligt EMCDDA nödvändigt att uppmärksamma att blandmissbruk spelar en viktig roll för narkotikainducerad dödlighet, något som understryker behovet av förbättrad toxikologisk information.

Läkemedelsinteraktioner kan också innebära att metoder för att hantera överdoser ses över. Till exempel har användningen av antingen centralstimulerande eller syntetiska opioider, i kombination med heroin, konsekvenser för effektiviteten i genomförandet av vissa insatser som är utformade för att minska risken för överdosering av narkotika. Överdoser med potenta syntetiska opioider kan till exempel kräva användande ökad mängd/doser av opioidantagonisten naloxon.

1.2.10- Bensodiazepiner

Bristen på toxikologisk information innebär enligt EMCDDA att för närvarande är bensodiazepinernas roll i opioidinducerade dödsfall inte tillräckligt klarlagda. Nya, ej narkotikaklassade bensodiazepiner finns tillgängliga i Europa. Brist på data gör dock att EMCDDA uppger att de har svårt att uttala sig om omfattningen av användningen.

De belegg som finns tillgängliga är dock tillräckliga för att visa att dessa ämnen kan ha betydande konsekvenser för hälsan, särskilt när de konsumeras i kombination med andra droger. De är ofta mycket billiga och kan användas av ungdomar i kombination med alkohol, vilket kan leda till allvarliga hälsorisker.

Ett exempel på den komplexitet som nu finns på narkotikamarknaden kommer från Estland, där det nyligen har gjorts beslag av blandningar som innehåller både den nya syntetiska opioiden metonitazen och bromazolam, en ny bensodiazepin.

1.2.11 Nya psykoaktiva substanser (NPS)

Marknaden för nya psykoaktiva substanser kännetecknas av det stora antal ämnen som har dykt upp och att nya kemiska föreningar fortsätter att upptäckas varje år. På EMCDDAS hemsida finns en översikt över narkotikasituationen när det gäller nya psykoaktiva substanser i Europa med stöd av uppgifter om beslag och information från EU:s system för tidig varning om ämnen som upptäckts för första gången i Europa. Nya ämnen som nämns är bland annat syntetiska cannabinoider, hexahydrocannabinol, syntetiska katinoner, nya syntetiska opioider, bensimidazolopioider.

1.2.12 Andra droger

Vid sidan av de mer välkända ämnen som finns tillgängliga på marknaderna för olagliga droger används ett antal andra ämnen med hallucinogena, bedövande, dissociativa eller depressiva egenskaper i Europa: bland annat LSD, hallucinogena svampar, ketamin, GHB och dikväveoxid.

1.3 Sverige.

1.3.1 Prisutveckling

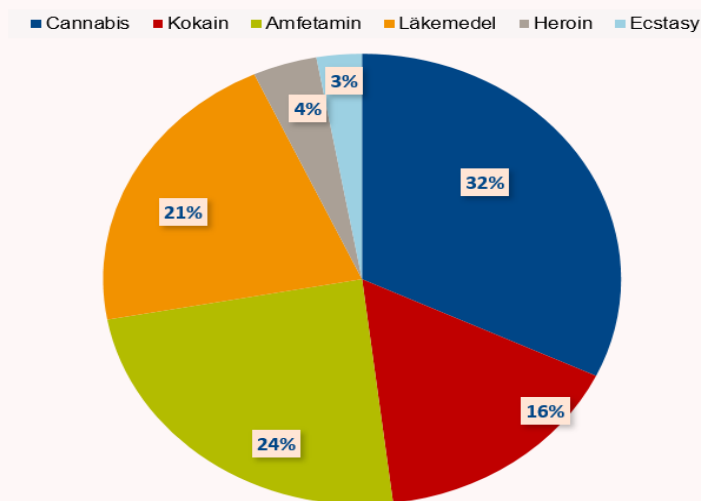
[CAN:s rapport 219](#) utgår från data om gatuprisutvecklingen som samlats in sedan 1998. Enligt den rapporten har det i Sverige, trots att beslagen ökat, över en längre period skett prissänkningar på de flesta droger trots att styrka/renhet ökat i flera substanser. De reala priserna på exempelvis heroin och amfetamin har fallit till en fjärdedel jämfört med startåret 1988. För kokain har priset fallit i reala priser med 4 %. Och detta har skett trots att produktkvaliteten i form av ökad styrka/renhet skett under den perioden.

Under senare år har det varit en relativt stabil prisbild med undantag för cannabis. Marijuanapriserna har stigit med cirka 30 % fram till 2021 och haschpriserna med cirka 20 %. År 2022 kostade dessa substanser omkring 110 respektive 125 kronor per gram. Det är högre nivåer än 2019, vilket enligt CAN beror på att minskad tillgång på hasch internationellt.

THC-halten för hasch låg runt 10 % fram till 2010, sedan 2016 har den legat runt 26 %. Marijuanahalten har följts sedan 2009 och har legat runt 12 % under hela perioden. För hasch ökade halterna mer än priserna, vilket i praktiken innebar att det blev billigare att berusa sig med hasch, trots att priset per gram stigit.

Under 2022 tillfrågades rapportörerna vilka läkemedel de uppfattade som oftast förekommande i missbrukssyfte i sitt polisområde. Den vanligaste läkemedelskategorin var smärtstillande läkemedel (opioider) och den vanligaste substansen i denna kategori var tramadol. Den näst vanligaste kategorin var lugnande medel (bensodiazepiner) och alprazolam var den vanligaste substansen.

Omsättningsandelar för cannabis (hasch och marijuana) amfetamin, kokain, heroin och ecstasy. 2018–2022.

Källa: Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988-2022

C.A.N

Enligt Ulf Guttormsson från CAN kan prisnedgången inte förklaras av minskad efterfrågan, användning har mest troligt legat stabilt med viss succesiv ökning över tid. Tillgången till narkotika har ökat mer än efterfrågan vilket enligt traditionell marknadslogik påverkat prisbilden. Det har globalt skett produktionsökningar av olika narkotiska substanser och dessutom har utbudet breddats med nya substanser som tex Ketamin och 3-CMC samt olika syntetiska cannabinoider. Förutom att tex produktionen ökat har producenter och distributörer trimmat sina logistikkedjor och i vissa fall flyttat sin produktion närmare marknaderna. De ökande transporterna samt större mängd per transport har även lett till större beslag. I Sverige förekommer även priskonkurrens mellan olika leverantörer av narkotika.

CAN ser i sin rapport att det nu finns fler ställen i Sverige där det finns tillgång/försäljning av narkotika lokalt, dessutom har webbshoppar tillkommit. Dessa webbshoppar har till viss del lägre priser men bedöms ha relativt liten del av marknaden, ca 10 %. Webbshopparna kan ha större andel av narkotikaförsäljningen i de delar av landet där det finns mindre fysiskt tillgängliga distributörer av narkotika. CAN bedömer utifrån inrapporterade data att heroin i stor utsträckning ersatts av opioder.

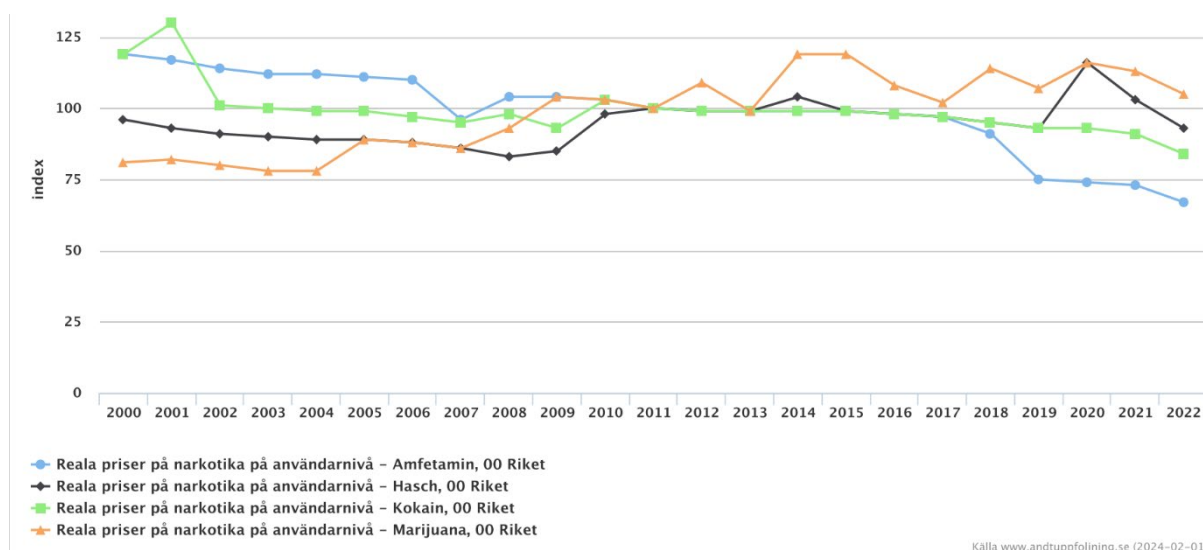
Enligt CAN:s rapport är de svenska priserna på droger högre än i Västeuropa vilket i rapporten förklaras som rimligt med tanke på att den svenska marknaden är mindre samt mer geografiskt avlägsen. Dessutom är de förhållandevis färre konsumenterna spridda på en större yta vilket minskar stordriftsfördelar. De svenska myndigheternas narkotikabekämpande insatser bedöms också kunna ha betydelse för prisskillnaderna.

År 2020 kostade heroin cirka 40 % mindre i Västeuropa i genomsnitt jämfört med i Sverige, medan kokainpriset var cirka 25 % lägre.

Enligt CAN rapporterades 2022 följande gatupriser:

Hasch 111 sek/gram, marijuana 125 sek/gram, amfetamin 200 sek/gram, kokain 900 sek/gram, Tramadol (opioid) 29 sek/100 gram, Alprazolam (bensodiazepin) 20 sek/mg, Ecstasy (MDMA) 125 sek/tablett, Heroin brunt 900 sek/gram, Heroin vitt 900 sek/gram.

Grafen är från FHM:s [indikatorlabbet](#) och visar prisutveckling i riket från 2000-2022.

2.0 Konsumtion av narkotika

2.1 Globalt

[FN:s narkotikabyrå](#) uppger i sin rapport [WDR23 Exsum fin DP.pdf \(unodc.org\)](#) att 2021 så hade globalt var 17:e person i åldern 15-64 använt droger under de senaste 12 månaderna. Antalet användare ökade från 240 miljoner år 2011 till 296 miljoner år 2021 (296 miljoner är 5,8 % av den åldersgruppen globalt). Det är en ökning med 23 %, delvis på grund av befolkningsökning.

Cannabis är den vanligast använda drogen med beräknat 219 miljoner användare 2021. (4,3 % av vuxna globala befolkningen.) Enligt den här rapporten ökar cannabisanvändningen. Även om det är stora könsskillnader (70 % män och 30% kvinnor) så minskar könsskillnaderna i vissa regioner. I USA är 42 % av användarna kvinnor.

Under 2021 så uppskattades det att globalt:

- 36 miljoner använt amfetamin
- 22 miljoner använt kokain
- 20 miljoner använt ecstasy.

Opiater/opioder fortsätter att vara den grupp av substanser som ger mest drogrelaterade skador i form av tex överdoser.

2.2 Europa.

2.2.1 [EMCDDA rapport 2023](#)

Enligt [EMCDDA: rapport](#) har av EU:s befolkning i åldern 15-64 år:

- 22,6 miljoner använt cannabis det senaste året
- 3,7 miljoner använt kokain det senaste året
- 2,3 miljoner använt MDMA (ecstasy) det senaste året
- 2 miljoner använt amfetaminer det senaste året.

2.2.2 [European School Survey on Alcohol and Other Drugs \(ESPAD\)](#)

Enligt ESPAD (för info om vad ESPAD är, se källförteckning), som är världens största skolvaneundersökning om droger, så har användningen av olagliga droger bland ungdomar i Europa minskat. I Sverige är det CAN som bidrar med underlaget till ESPAD.

Den senaste undersökningen från 2019 visar att i genomsnitt 1 av 6 skolelever (17 %) uppgav att de hade använt en olaglig drog minst en gång i sitt liv, med stora skillnader mellan ESPAD-länderna (intervall: 4,2–29 %). Livstidsprevalensen för olaglig narkotikaanvändning i denna grupp har minskat något sedan 2011 även om den i allmänhet har varit stabil under de senaste två årtiondena.

Cannabis är fortfarande den olagliga drog som används mest av skolelever i ESPAD-länderna. I genomsnitt uppgav 16 % av de svarande att de använt cannabis minst en gång under sin livstid, medan 7,1 % uppgav att de hade använt cannabis under den senaste månaden. Andelen som någon gång använt har minskat långsamt sedan 2011, medan andelen som använt den senaste månaden har stabiliserats sedan 2007. Högriskanvändning av cannabis, som undersöktes för första gången i alla deltagande länder i 2019 års undersökning, visade att i genomsnitt 4 % av de tillfrågade tillhörde denna kategori och riskerar att utveckla cannabisrelaterade problem. Enligt ESPAD är det viktigt att förstå och följa detta fenomen för att kunna utforma förebyggande åtgärder.

Icke-medicinska användningen av receptbelagda läkemedel bland ungdomar beskrivs i rapporten som ett problem. Till exempel rapporterade 6,6 % av de tillfrågade att de hade använt lugnande medel eller lugnande medel, och 4 % hade använt smärtstillande medel "för att bli höga" under sin livstid.

I genomsnitt uppgav 3,4 % av eleverna att de hade använt Nya Psykoaktiva Substanser (NPS) under sin livstid. Nästan alla elever som uppgett att de använt NPS uppgav att de även konsumerar alkohol, cannabis och andra droger. ESPAD bedömer att den

fortsatta ökningen av NPS-användning samt blandbruket bland användare av NPS visar på behovet av att noggrant följa den fortsatta utvecklingen.

2.3 Sverige

[2.3.1 Problematiskt narkotikabruk i Sverige 2007–2020 — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Den här rapportens skattningar på antalet personer med problematiskt narkotikabruk ligger högre än tidigare beräkningar. Tex ligger de över narkotikautredningens skattningar vilket förklaras med andra beräkningsmodeller.

Det skattade antalet personer med problematiskt bruk har enligt rapporten varierat från som lägst 2010 med ca 63 000 personer till som högst ca 83 000 personer 2013. År 2020 var det skattade antalet ca 70 000 personer.

Andelen män skattades genomgående som fler. Skillnaden mellan könen tycks öka under den senare delen av undersökningsperioden. Från en skillnad 2007 med skattat antal män på ca 41 000 personer och ca 39 000 kvinnor till att år 2020 skattad antalet kvinnor till cirka 30 000 och antalet män till cirka 41 000. Förekomsten av användning, skadligt bruk och beroende samt dödlighet av narkotika är högre bland män än bland kvinnor. Både den här skattningen och Narkotikautredningens skattning visar att skillnaden i förekomsten av problematiskt narkotikabruk mellan könen har ökat över tid. Det skattade antalet personer med problematiskt narkotikabruk bland män har legat kvar på en högre nivå (eller ökat) medan det skattade antalet kvinnor har minskat. I rapporten framhålls att trots att förekomsten av problematiskt narkotikabruk är lägre bland kvinnor kan kvinnor i denna grupp vara särskilt sårbara. Det är exempelvis vanligare att de blir sexuellt utnyttjade och utsatta för våld jämfört med män med ett skadligt bruk eller beroende av narkotika. Dessutom tycks stigmatiseringen och skammen runt skadligt bruk eller beroende ofta vara större för kvinnor än för män, speciellt för dem som också är föräldrar. Detta kan exempelvis påverka huruvida man söker vård och stöd.

I rapporten mäts även skillnaden mellan olika delar av Sverige. Västerbotten räknas till Övre Norrland tillsammans med Norrbotten men analyserades tillsammans med norra Mellansverige och mellersta Norrland för att öka säkerheten i den statistiska analysen. Resultaten visade att det skattade antalet personer med problematiskt narkotikabruk i detta område varierade under perioden 2007–2013 mellan som lägst cirka 8 900 personer 2010 och som högst 19 800 personer 2013. Därefter har antalet varit relativt stabilt kring 9 000–13 000 personer.

[2.3.2 Den svenska narkotikasituationen, rapport från Folkhälsomyndigheten.](#)

Enligt rapporten som kom 240201 var Cannabis den vanligaste narkotikatypen år 2022, och 3,2 procent av befolkningen i åldrarna 16–64 år uppgav i folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor att de använt cannabis under de senaste 12 månaderna. Andelen har varit ungefär densamma de senaste 10 åren. Vanligast var användningen bland män i åldrarna 16–34 år, där andelen var 8 procent.

De skrev även att under den senaste tioårsperioden syns en minskning av antalet som smittats av hepatit C via injektion av droger i Sverige. De bedömer att minskningen bland annat kan vara en effekt av att det finns fler program för sprututbyten och ökad tillgång till botande behandling. År 2022 hade 20 av 21 regioner sprututbyten.

[2.3.3 CAN Rapport 217- Utsatthet för andras användning av alkohol, narkotika och tobak](#)

I den här rapporten undersöks omfattningen av negativ påverkan av andras alkohol-, narkotika- och tobaksanvändning i Sverige mellan åren 2013 och 2021. Där presenteras även en kartläggning av hur vanligt det är att söka hjälp och stöd till följd av andras alkohol- och narkotikaanvändning.

Enligt rapporten var det 15,4 % som år 2021 hade någon i sitt liv som hade använt narkotika, det vill säga antingen narkotiska preparat eller icke-förskrivet narkotikaklassat läkemedel. Det var vanligare att ha någon i sitt liv som använde narkotiska preparat jämfört med läkemedel. En av fyra (24,7 %) som har någon i sitt liv som använder narkotika hade påverkats negativt av det. Det motsvarar 3,8 % i befolkningen. Andelen som upplevt en mer allvarlig problematik var 1,7 %. De upplevde att de har påverkats mycket negativt.

Det var generellt små skillnader mellan män och kvinnor men betydligt vanligare i de yngre åldersgrupperna än i de äldre. Det var ungefär lika vanligt att ha någon i sitt liv som använder narkotika och att ha upplevt negativa konsekvenser av det år 2021 som det var 2013. Jämfört med 2017 hade det dock skett en minskning sedan den senaste mätningen. Minskningen hade framför allt skett för problem från narkotiska preparat och inte läkemedel, som legat på ungefär samma nivå under mätperioden.

Generellt sett var det vanligare att ha sökt hjälp bland de som påverkats negativt och mycket negativt av någon i sitt liv som använder narkotika jämfört med motsvarande för alkohol. Det var fler kvinnor än män som hade sökt hjälp.

Det tycks finnas ett betydande gap mellan hur många som har problem av andras alkohol- och narkotikakonsumtion och hur många som söker hjälp och stöd hos sjukvård, socialtjänst eller andra stödfunktioner.

2.3.4 [Från delar till helhet. En reform för samordnade , behovsanpassade och personcentrerade insatser till personerSA med samsjuklighet, SOU 2021:93 \(regeringen.se\)](#)

Enligt delbetänkandet från samsjuklighetsutredningen så är det vanligare att personer med skadligt bruk eller beroende också har andra psykiatriska diagnoser, än att personer med andra psykiatriska diagnoser har ett skadligt bruk eller beroende. Samsjuklighetsutredningen skriver även att det är en större andel bland kvinnor (65 %) än bland män (52 %) som fått vård på grund av skadligt bruk och beroende som också har fått vård för minst en annan psykiatrisk diagnos.

Enligt en kartläggning från Socialstyrelsen har ungefär 50 % av de som söker stöd hos socialtjänsten för missbruksrelaterade problem någon gång fått sluten psykiatrisk vård och 30 % öppen psykiatrisk vård, utöver insatserna för missbruk. Socialstyrelsen har också konstaterat att antalet personer med omfattande missbruk och psykisk ohälsa har ökat inom socialtjänsten.

Socialstyrelsen har också i en undersökning av SiS särskilda ungdomshem visat att mer än 70 % av barnen och de unga hade minst en psykiatrisk diagnos (inklusive skadligt bruk eller beroende), 45 % hade minst två och 20 % hade minst tre samtidiga diagnoser. Den vanligaste diagnosen var adhd.

Enligt samsjuklighetsutredningen har personer med skadligt bruk och beroende, och bland personer med andra psykiatriska tillstånd, en markant överdödlighet. Personer med tungt narkotikamissbruk har 25–30 år kortare medellivslängd och personer som vårdas för psykosjukdom 15–30 år kortare medellivslängd än övriga befolkningen.

Samsjuklighetsutredningen hänvisar även till en undersökning som CAN gjort där de undersökt hälsan hos personer i befolkningen 17–84 år som använder narkotika, det vill säga som inte behöver ha ett diagnosticerat skadligt bruk eller beroende eller ha varit i kontakt med hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. Undersökningen från CAN visar att de som använt narkotika har sämre självskattad psykisk och fysisk hälsa jämfört med personer som inte använder narkotika, särskilt om de använt narkotika mer än 20 gånger det senaste året eller om de ofta använder narkotikaklassade läkemedel utan läkares ordination.

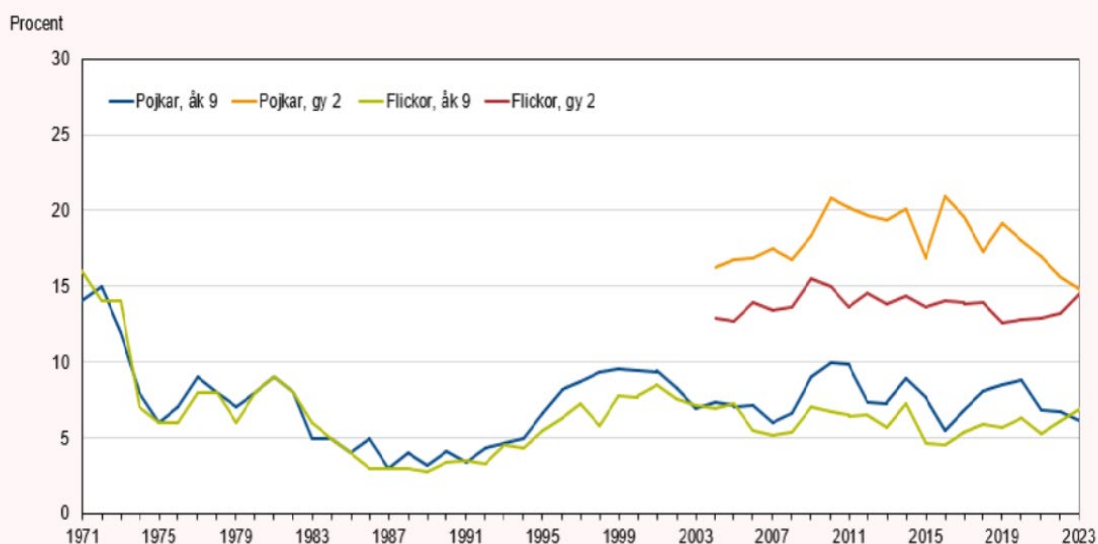
Samsjuklighetsutredningen betonar även att sexuell och reproduktiv hälsa är ett viktigt område att uppmärksamma hos målgruppen, inte minst när det gäller flickor och unga kvinnor som är placerade utanför det egna hemmet. De hänvisar till en rapport från Folkhälsomyndigheten som pekat på skillnader i sexuell och reproduktiv hälsa mellan unga inom statlig institutionsvård jämfört med jämnåriga i den övriga befolkningen. Resultaten visade dessutom på stora hälsoskillnader mellan flickor och pojkar som vårdas inom SiS.

Samsjuklighetsutredningen konstaterar att omkring hälften av alla vuxna personer med skadligt bruk eller beroende samtidigt har en annan psykiatrisk diagnos. Men samsjukligheten är enligt utredningen mindre i vissa grupper, och väsentligt högre i andra. Sammantaget bedömer de att cirka 250 000 personer har en samsjuklighet enligt deras definition.

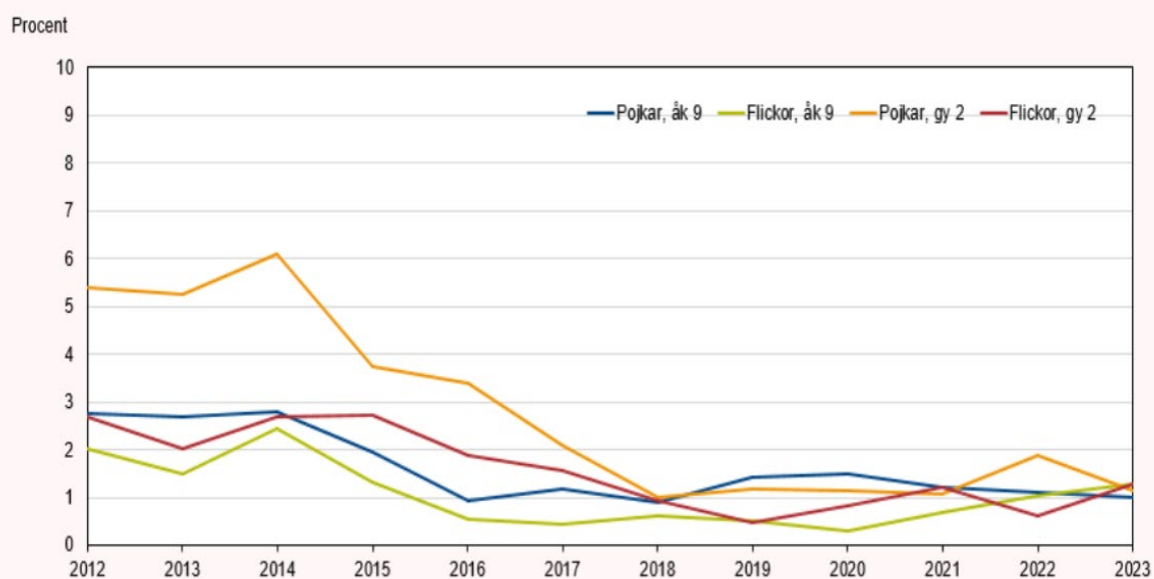
[2.3.5 CAN skolvaneundersökning 2023](#)

Enligt [CAN:s skolvaneundersökning från 2023](#) har 7 % i årskurs 9 och 15 % på gymnasiet uppgett att de använt narkotika någon gång. Ungefär en tiondel av användarna står för en större del av konsumtionen – samma mönster finns i den vuxna befolkningen. Lustgasanvändning har fortfarande höga nivåer men har minskat sedan 2022 då det mättes första gången.

Andelen elever som använt narkotika någon gång, efter kön och årskurs. 1971–2023.

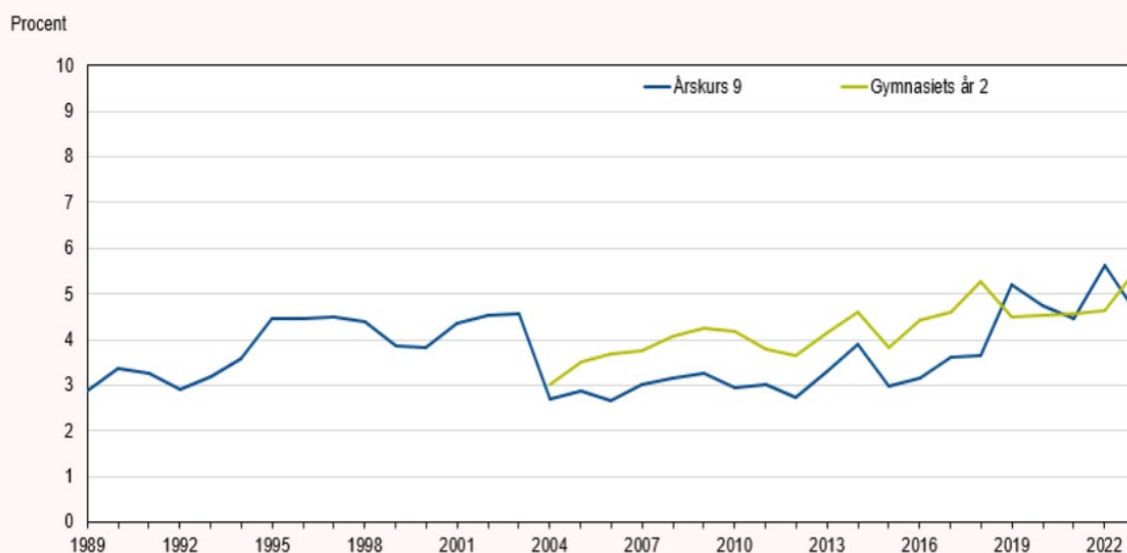

Andelen elever som använt NPS någon gång, efter kön och årskurs. 2012–2023.

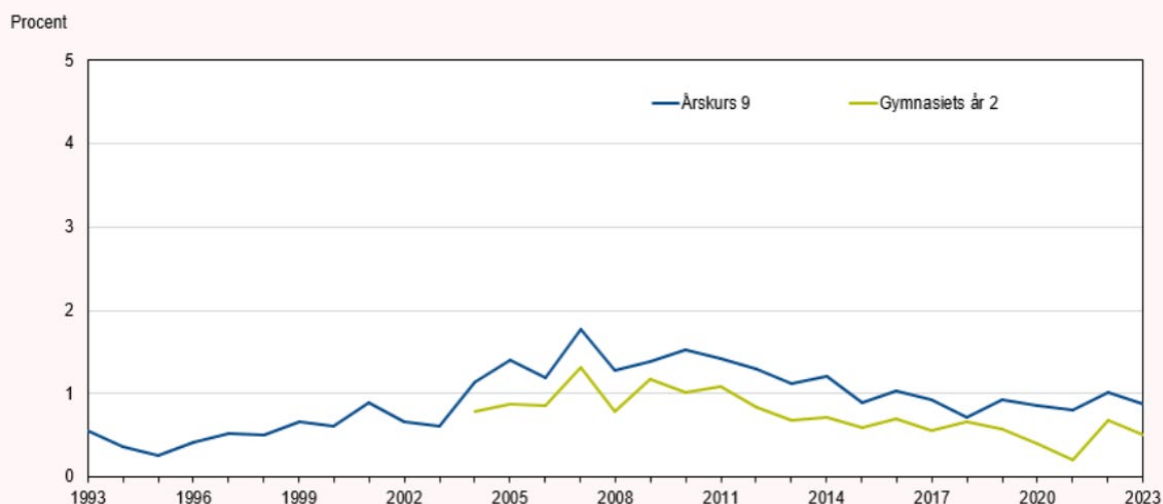
C.A.N

Andelen elever som någon gång använt receptbelagda sömn- eller lugnande medel utan recept, efter årskurs. 1989–2023.

C.A.N

Andelen elever som använt anabola androgena steroider (AAS) någon gång, efter årskurs. 1993–2023.

CAN

2.4 Umeå

2.4.1 [Unge 22- Hur mår tonåringarna i Umeå kommun? \(umea.se\)](https://www.umea.se)

Unge 22 genomförs vartannat år i Umeå kommuns högstadie- och gymnasieskolor. Det är en webbaserad enkätundersökning och besvaras av ungdomar mellan 13 och 18 år. År 2022 så besvarade 6 730 ungdomar Unge-enkäten – det innebär ca åtta av tio personer av samtliga ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern. Enkäten har lågt bortfall och hög tillförlitlighet.

Av högstadieungdomar har 95 % aldrig använt narkotika, 1 % har använt narkotika under de senaste 30 dagarna eller under de senaste tolv månaderna och 2 % använt för mer än 12 månader sedan.

Av gymnasieungdomar har 90 % aldrig använt narkotika, 6 % under de senaste 30 dagarna eller under de senaste tolv månaderna och 2 % använt för mer än tolv månader sedan.

Totalt har 93 % av tjejerna och 92 % av killarna aldrig använt narkotika. En minskad användning av narkotika har skett sedan 2014.

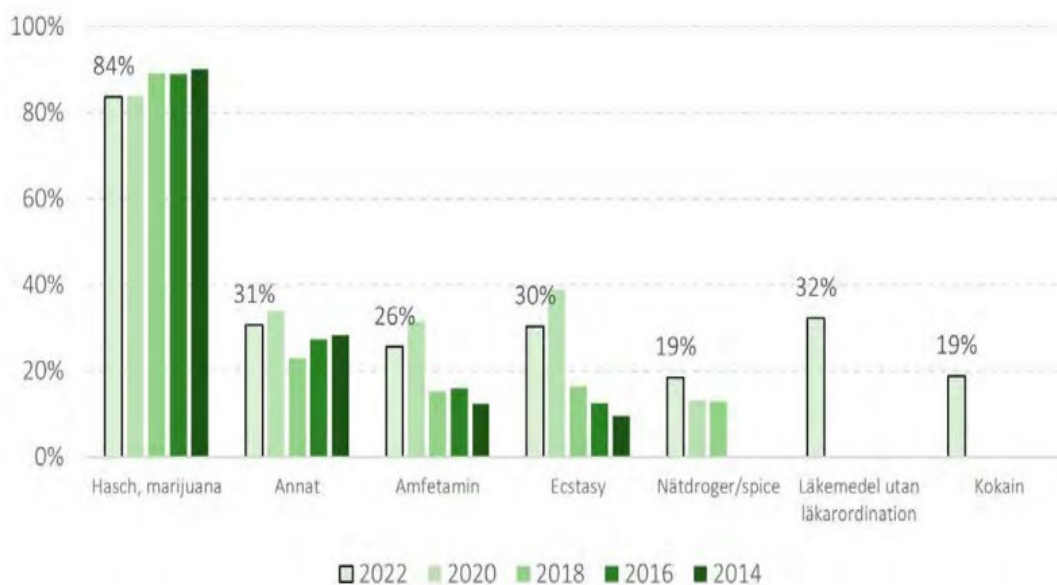

Diagram 90. Vilken eller vilka slag av narkotika?

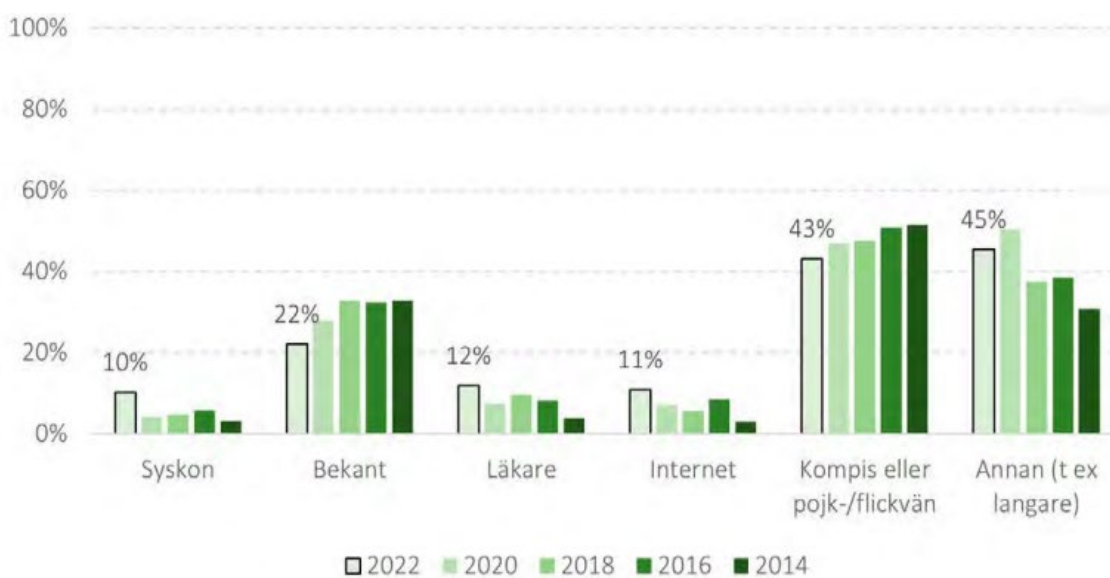
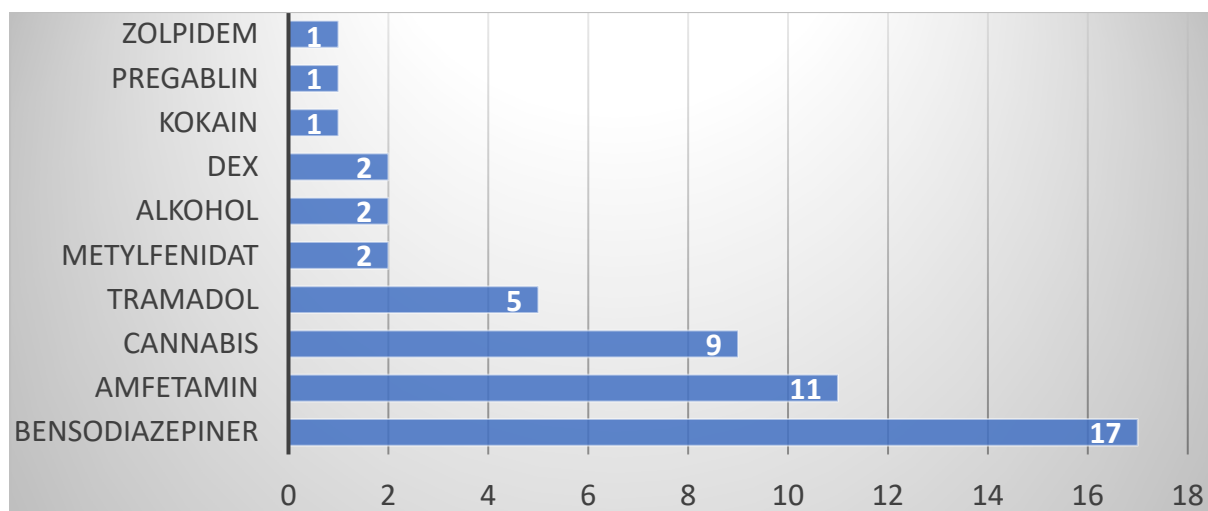

Diagram 91. Från vem har du fått tag på narkotikan?

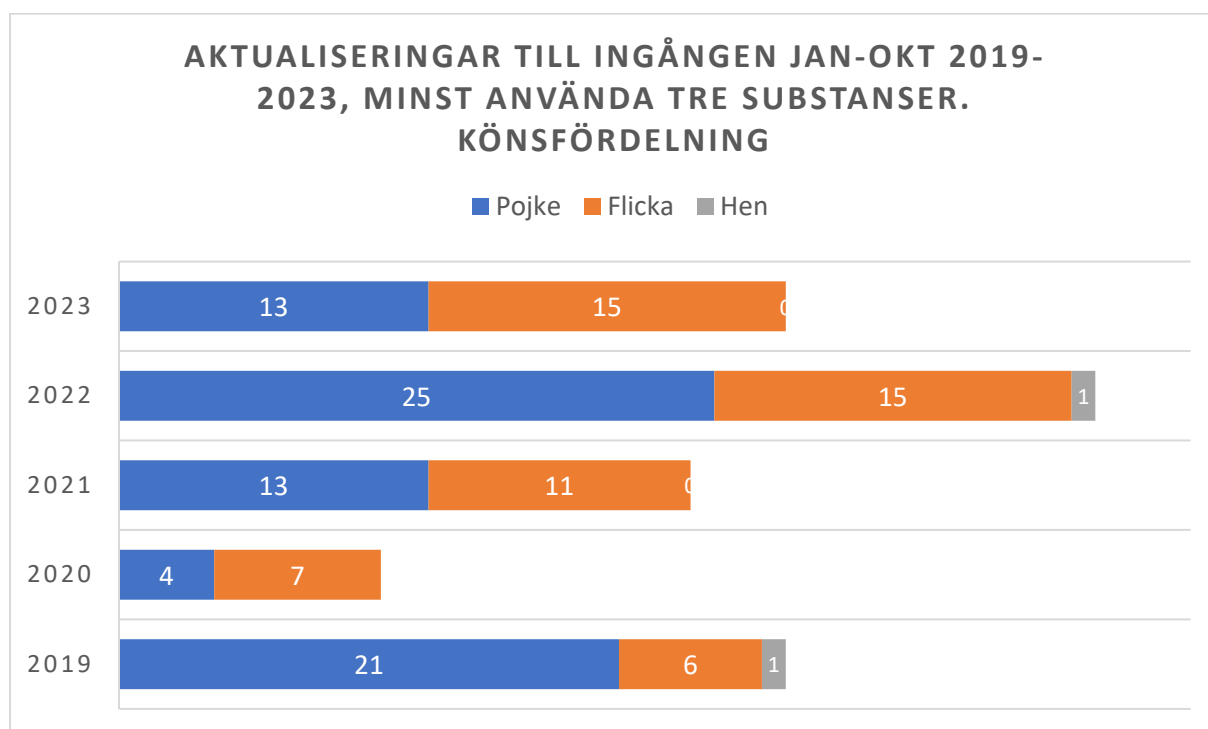
2.4.2 Ingången alkohol- och drogrådgivning för ungdomar

På Ingången sammanställs avpersonifierad statistik utifrån de ungdomar som kommer dit. Under 2022 beviljades totalt 40 ungdomar drogtest och under 2023 beviljades totalt 26 ungdomar drogtest. Det var alltså 14 st färre ungdomar som beviljades drogtest 2023. Skillnaderna mellan antal beviljade drogtest mellan 2022 och 2023 var för: 15 år och yngre - 15 st färre ungdomar 2023, 16-17 år - 6 st fler ungdomar 2023, 18 år och äldre - 5 st färre ungdomar 2023.

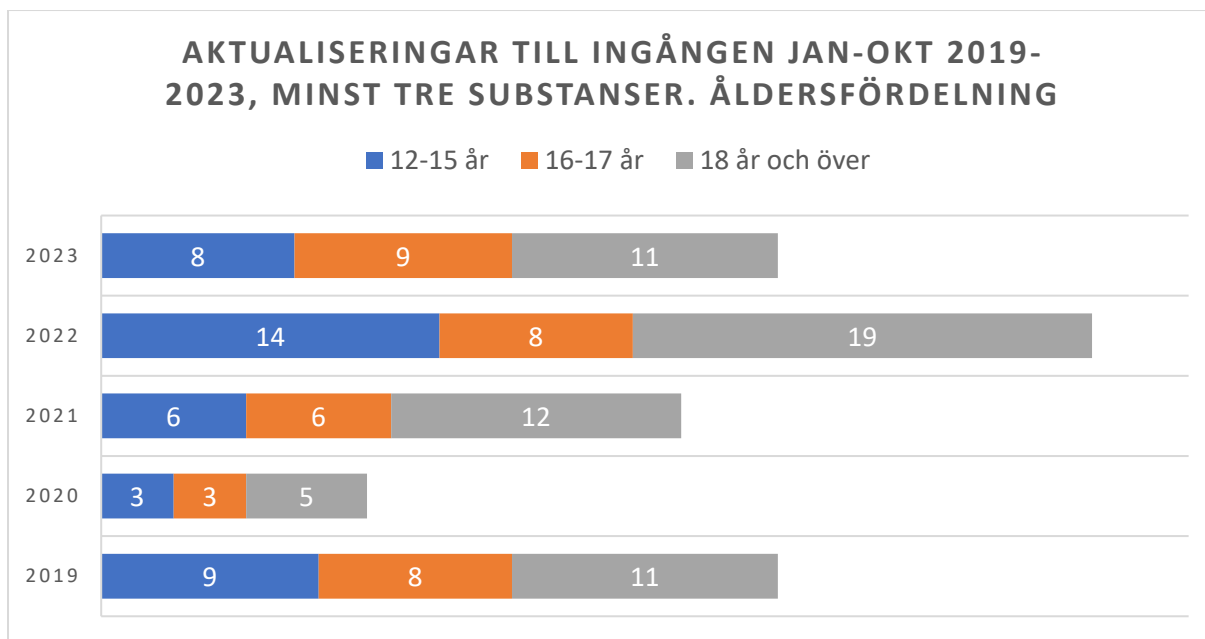
Under 2023 så lämnades det vid 150 tillfällen negativa provsvar. Vid 36 tillfällen lämnades positiva provsvar på 10 olika substanser, och på dessa 10 substanser lämnades 51 positiva prov vid de 36 tillfällena. Vid tre tillfällen upptäcktes manipulation av proverna.

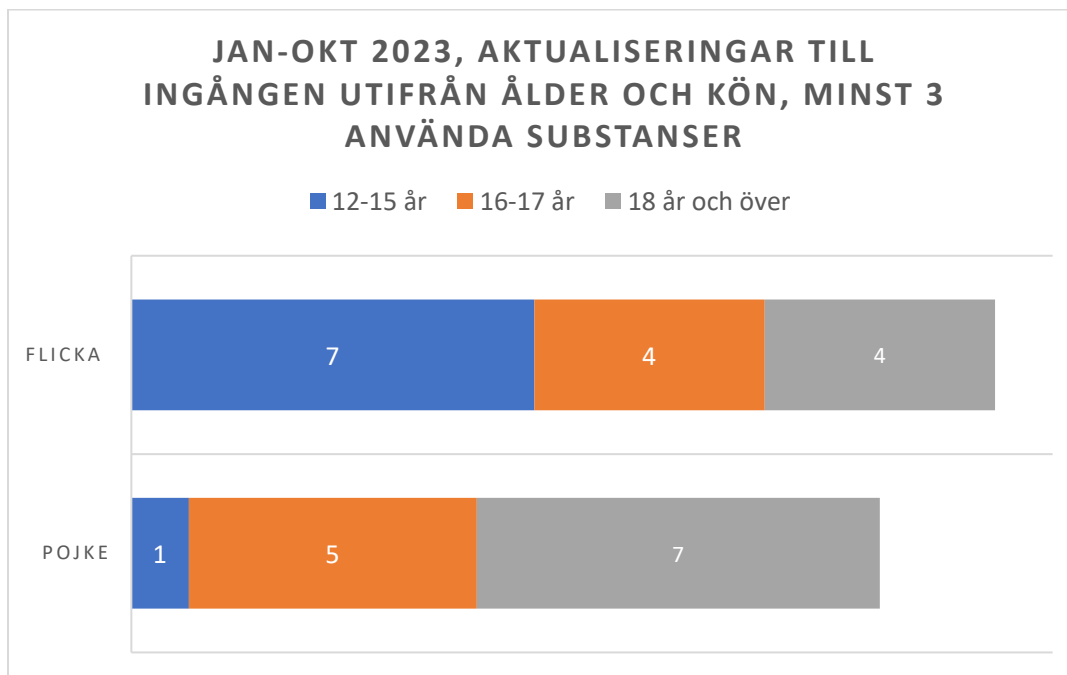
Av ungdomar som använt minst 3 substanser och som aktualiserats till Ingången under perioden jan-okt 2019-2023 såg könsfördelningen ut så här:

Åldersfördelningen med samma målgrupp såg ut så här:

Ålders- och könsfördelning med samma målgrupp, köns- och åldersfördelning:

Under 2023 avslutades 98 ungdomar som aktualiserats till Ingången utifrån egen substansanvändning, av dessa inleddes kontakten för 16 st av dem under 2022.

Av dessa 98 ungdomar var 31 st (ca 32%) under 16 år, 32 st (ca 33 %) var 16-17 år och 35 st (ca 36 %) var 18 år eller äldre, som högst till de fyller 23 år.

De droger som dessa 98 ungdomar uppgav att de använt var:

Substans	Antal	%
Cannabis	66	68,8
Alkohol	49	51
Centralstimulerande	30	31,2
Hallucinogener	21	21,9
Sömnmedel/lugnande	18	18,8
Smärtstillande	15	15,6
Opiater	6	6,2
GHB och övriga	6	6,2
Vet ej	2	2,1
Lösningssmedel	1	1
Doping	0	0

Av de ungdomar som vi möter uppger flera av dem sedan sommaren 2023 att de börjat använda HHC samt andra semisyntetiska produkter. Vid förbudet av HHC gick några över till HHC-O vilket de beskrev som betydligt starkare och med tydligare påverkan, även dagen efter. De köper vejps och juicer i öppet i Umeå då det för närvarande är lagligt.

[2.4.3 Möte ang lägesbild ang ungdomar och narkotika tillsammans med socialtjänst, polis samt region Västerbotten november 2022](#)

Vid mötet framkom att det skett en ökad kontakt med ungdomar som använt narkotika under jan-okt 2022 jämfört med samma period 2021. Ökning var störst av kontakt med ungdomar under 16 år. Det var även vanligt att ungdomar använde mer än en substans. Cannabis fortsatt vanligaste substansen –var även störst ökning av den substansen. Det bedömdes även finnas oroande ökning av kokain, LSD samt bensodiazepiner.

Det framkom också oro ang kriminalitet:

- Vuxna kriminella riktat hot mot ungdomar
- Snabbare process i rekrytering till kriminalitet och drogrelaterade problem
- Stora partier narkotika – stora summor pengar

- Ökning av att ungdomar uttrycker agg mot socialtjänst och polis
- Tendenser till glorifiering av kriminalitet
- Polis mött motstånd från vårdnadshavare.

Det bedömdes även finnas oro för ökad risk för utsatthet för ungdomar som förekommer i riskmiljöer:

- Hot om våld
- Våld
- Ökat aggressivt och utagerande beteende från tjejer
- Sexuell utsatthet – sexuella övergrepp med trauma och sex mot ersättning
- Svårigheter för ungdomar med samsjuklighet
- Behov av att ställa om förebyggande arbetet till att fokusera mer på riskgruppers behov.

2.4.4 Lägesbildsmöte enligt EMCDDA:s modell för framsynsarbete (finns svensk översättning på hemsidan)

EMCDDA:s modell för framsynsarbete användes i Umeå för första gången vid lägesbildsarbetet december 2023. Ett av syftena med att använda den modellen var förutom att skapa en gemensam lägesbild att pröva om den är användbar.

På mötet deltog medarbetare från BUP, vuxenpsykiatri, FOU vid region Västerbotten, polismyndigheten, elevhälsa från både för- och grundskolan samt gymnasieskolan, länsstyrelsen, socialtjänstens öppenvård samt preventiva enheten, UmeBrå, enheten för statistik och analys vid Umeå kommun, civilsamhälle i form av RF-Sisu och NBV. Den här gången saknades representanter för myndighetsutövning samt funktionshinderomsorgen.

EMCDDA:s modell bygger på analys av fyra delar: Vilka trender identifieras, vilka konsekvenser får det för drogsituationen i Umeå, vilka konsekvenser får det för våra verksamheter i Umeå, vilka behov av insatser/förändringar finns och vad behöver göras för att möta behoven. Här har det arbetats in i löptext.

De trender som identifierades i de olika arbetsgrupperna var utan inbördes rangordning:

- 1. Teknologiska förändringar.** De konsekvenser för drogsituationen i Umeå som de teknologiska förändringarna i form av tex olika appar bedömdes medföra vara att ovetande vuxna inte har koll på vad som händer, det blir enkelt att styra kriminalitet på distans samt att distribuera narkotika. Det underlättar även möjlighet till att skaffa droger. Konsekvenserna för polisen i Umeå är att det blir

svårare att knyta personer till försäljning och köp utifrån krypterade appar. Denna trend medför behov av ökad kunskap hos personal samt föräldrar om appar och hur det fungerar samt vad förälder behöver vara uppmärksamma på.

- 2. Digitalt närvaro och liberal attityd.** Ett ensidigt perspektiv med dominerande förhållande syn på narkotika finns i sociala medier. Ett fortsatt ensidigt perspektiv på sociala medier riskerar att öka efterfrågan på narkotika. Konsekvenserna för verksamheterna i Umeå är att det finns behov av ökad digital kompetens och närvaro för att möta denna. Bedömningen var att det finns behov av riktade kampanjer-bla med stöd av fokusgrupper. Det finns behov av tillgång till nyanserad kunskaps- och vetenskapsbaserad information.
- 3. Normalisering av bruk i alla samhällsklasser.** Konsekvenserna för drogsituationen i Umeå av detta blir höjd risk för ökad efterfråga och konsumtion. Normaliseringen ökar behov av tillgång till känd, lättillgänglig och attraktiv vård och behandling. Bedömningen var att det i dagsläget finns behov av metodutveckling då dagens riktlinjer, behandlingsprogram samt metoder inte fullt ut matchar dagens problematik kring drogsituation. Det finns behov av att möta ensidig social mediabild av narkotika som normaliserar bruk. Det finns även behov att sprida kunskap om råd och stöd, tidiga insatser samt behandling. Det finns även behov av att möta stigma-diskussion för att underlätta vårdsökande.
- 4. Attityder till droger bland ungdomar.** Risk finns att attitydförändringen på sikt kan medföra ökade efterfrågan och användning. Det innebär det behövs ett brett arbete med att arbeta med attitydfrågan i de verksamheter som möter ungdomar. Det finns behov av riktade insatser till ungdomar samt deras föräldrar att ge en mer allsidig och kunskapsbaserad information. Personalen i de verksamheter som har ansvar för detta behöver också god kunskap.
- 5. Kriminella nätverk breder ut sig i Sverige/världen.** Konsekvenserna för drogsituationen i Umeå av detta innebär ökad tillgång till narkotika, ökad konkurrens om drogmarknaden, risk för fler våldsbrott. Tystnadskulturen breder ut sig bland unga/ vuxna som rör sig i gängmiljö. Arbetet blir mer komplext och svårjobbat för till exempel polisen om ledarna för kriminella nätverk befinner sig utomlands och fjärrstyr. Riktlinjer, behandlingsprogram och metoder matchar inte riktigt dagens problematik kring gängkriminalitet. Det finns behov av att hitta insatser som matchar gängkriminalitet både preventivt och reaktivt.
- 6. Ökad tillgång, fler olika sorters droger och billigare.** Det innebär ökad risk för att fler testar och fastnar i ett långvarigt beroende. Ökad tillgång till olika former av

droger ökar risk även för andra typer av utsatthet och skador än riskbruk/beroende. Nya droger kan vara svårare att upptäcka via drogtester, både för polis, sjukvård och socialtjänst. Nya typer av droger kan ge andra typer av somatiska och psykosociala skador än tidigare kända.

Det finns behov av välfungerade varningssystem så att droganvändare snabbt får kännedom om riskabla substanser och även behov av samverkansformer som snabbt kan förmedla information mellan verksamheter vid viktiga förändringar i drogutbudet.

7. **Yngre aktörer säljer mer.** Det finns fler yngre som säljer droger. Innebär att fler vänjer sig vid att leva efter orimlig levnadsstandard. Fler ungdomar riskerar att dras in i kriminalitet och våldsutsatthet vilket leder till behov av förmåga till tidig upptäckt hos samtliga aktörer samt bra tillgång till lättillgängliga insatser av god kvalitet.
8. **” Färre men värre”.** Sårbara grupper riskerar att fara ännu mer illa. Det leder till ökat behov av samverkan för särskilt utsatta grupper, både preventivt och i behandling. Behov finns av generell mobilisering av samhällets stöd till de som är i riskzonen för att bli marginaliserad och socialt utsatt. (” samlat grepp”)
9. **Ökad och förbättrad samverkan generellt samt samverkan ang samsjuklighet.** Tidig upptäckt och insats minskar risken för personer att falla mellan stolarna och förbättrad samverkan om samsjuklighet gör det lättare att ta ett helhetsgrepp. Bedömningen var att det finns behov av att utse nyckelpersoner (med spetsutbildning) får ansvar för att de lokala verksamheterna får kunskap. Det bedömdes även finnas behov av fasta forum för samverkan samt att häva sekretessen (med hänsyn tagen till personlig integritet) för att underlätta informationsöverföring. Bedömningen var att samverkan behöver öka, styras upp samtidigt som hänsyn tas till sekretess och integritet.
10. **Trend finns med ökad kunskap, lägre trösklar och bredare insatser.** Konsekvenserna av detta blir att färre dör, fler söker hjälp och fler får tillgång till hjälp. Hjälp kommer också tidigare och man minskar risken för att falla mellan stolarna när helhetssynen ökar. Förebyggande i tidigt stadie – tidig upptäckt i psykisk ohälsa mm. I framsynsarbetet lyftes även önskemål om ökad kunskap hos allmänheten om värdet av skadereduktion i syfte att minska skador/dödsfall. Behov bedömdes finnas av utbildning till både personal samt allmänhet om samband mellan psykisk ohälsa och riskbruk/beroende samt vad det finns för insatser till personer med samsjuklighet. Det bedömdes finnas behov av

samverkansforum, metodutveckling för samverkan samt aktörer som får i uppdrag att sprida denna kunskap.

11. Lagändringar inom området. Det är ännu oklart hur konsekvenserna kommer att bli av dessa utredningar efter som det ännu saknas skarpa lagförslag för de områden där utredningar är överlämnade till regeringen. De utredningar som är aktuella är:

- [Samsjuklighetsutredningen](#): Bla med förslag om ändring av huvudmannskap.
- [Narkotikautredningen](#): Uppdraget är att ta ett helhetsgrepp över området.
- [Socialtjänstutredningen](#): Med förslag på att socialtjänsten ska få förstärkt uppdrag för prevention och tidiga insatser.

Finns även utredning om "angiverlag" samt att skärpta straff vid narkotikabrott.

3.0 Tips på källor/underlag till lägesbild för de som vill fördjupa sig:

3.1 [Online World Drug Report 2023- Latest data and trend analysis \(unodc.org\)](https://www.unodc.org/)

United Nations Office in Drugs and Crime (UNODC) har som uppdrag att analysera och rapportera data om drogtrender inklusive beslag, priser, renhet mm. De ska även arbeta för att öka kunskap och främja evidensbaserad praktik.

Online World Drug Report är deras sammanställning online om trender ang både tillgång och efterfrågan på narkotika globalt, regionalt och subregionalt. Den är lätt att söka i med och det är lätt att själv filtrera utifrån region, substans, marknad mm. Det går att söka på tex Ungdom, Globalt och Nya Psykoaktiva Droger.

World Drug Report använder underlag från både EMCDDA och ESPAD men har också information från andra regioner än Europa. Deras senaste rapport kom 2023.

3.2 [European Drug Report 2023: Trends and Developments | www.emcdda.europa.eu EMCDDA \("Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk"\)](https://www.emcdda.europa.eu/emcdda)

bearbetar data från EU:s medlemsländer samt Norge och Turkiet ang narkotika. EMCDDA är en EU:s byrå. Syften är att ge EU och dess medlemsstater en objektiv överblick över EU:s narkotikaproblem, faktabaserad grund för narkotikadebatten samt objektiva faktaunderlag till lagstiftning och narkotikastrategier.

Förutom att beskriva aktuell situation angående narkotika syftar deras rapporter även till att hjälpa yrkesverksamma att hitta bästa praxis samt utveckla nya forskningsområden.

EMCDDA uppmanar själva till försiktighet med att göra jämförelser av deras material, både över tid samt mellan länder. Orsaken till uppmaningen om försiktigheten är bla att mätmetoder kan förändras inom ett land. Tex kan enligt forskare ca hälften av Sveriges ökning av narkotikarelaterade dödsfall efter 2006 förklaras av ändrade mätmetoder.

Skillnader mellan länder om hur bedömningar görs påverkar även resultaten; ett år klassificerades i Sverige över 75 % av de som dog med narkotika i kroppen som överdosfall enligt kriterierna som EMCDDA satt upp men i Portugal klassificerades samma år endast 5 % av de som dött med narkotika i kroppen som överdosfall. Dessa olika bedömningar ger stora skillnader i resultat som inte motsvaras av de faktiska omständigheterna. Med detta i beaktande är dessa rapporter ändå de bästa källorna för information om aktuella tendenser och jämförelser. Deras senaste rapport kom 2023.

www.espad.org | The European School Survey Project
 on Alcohol and Other Drugs.

European School Survey on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) är en undersökning med syfte att samla in jämförbara data om europeiska skolungdomars substanserfarenheter. ESPAD initierades ursprungligen av CAN som med ekonomiskt stöd från Socialdepartementet i Sverige under en tjuugoårsperiod ansvarade för koordineringen av projektet och gav ut de internationella rapporterna. Idag koordineras projektet i samarbete mellan italienska Consiglio Nazionale della Ricerche (CNR) och EU:s narkotikabyrå EMCDDA, med ekonomiskt stöd från EU.

Målgruppen är elever i ordinarie skolgång som fyller 16 år under datainsamlingsåret, för Sveriges del årskurs 9.

Ca 100 000 elever deltar vid varje undersökningsomgång. Antalet deltagande elever gör ESPAD till världens största studie om drogvanor bland skolungdom.

Datainsamlingar genomförs normalt vart fjärde år. Deras senaste rapport kom 2019 och nästa är planerad till 2024. Att det blev ett längre intervall den här gången är för att förbättra samordningen med HBSC (Health Behaviours among School Children) projektet.

3.4 [Folkhälsomyndigheten \(folkhalsoyndigheten.se\)](http://Folkhalsomyndigheten.se)

Folkhälsomyndigheten samlar information om hur narkotikaanvändningen ser ut i Sverige. Här finns information om användning av narkotika i befolkningen, i olika

grupper och bland unga. Det finns även information om narkotikasituationen i Europa och världen.

[3.4.1 Indikatorlabbet – utvecklingen inom alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel i siffror — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Indikatorlabbet är ett webbaserat statistikverktyg där utvecklingen inom alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar kan följas över tid genom ett stort antal indikatorer. Indikatorerna är kopplade till målen i ANDTS-strategin 2022-2025. Du kan själv välja ut vilka indikatorer som du är intresserad av att följa.

Indikatorlabbet är ett verktyg för att stödja arbetet med uppföljning och analys av utvecklingen inom ANDTS och riktar sig till statliga myndigheter, länsstyrelser, regioner, kommuner och organisationer.

[3.4.2 Varningssystem Narkotika \(VSN\) — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

VSN är ett nationellt informations- och varningssystem som underlättar informationsutbyte mellan nationella myndigheter, hälso- och sjukvård och socialtjänst. Det övergripande målet med VSN är att förebygga dödsfall och skador orsakade av narkotika. Informationen i webbportalen kan exempelvis handla om nya substanser, hälsofarliga substanser och förändrade droganvändningsmönster i samhället.

VSN består av yrkespersoner med arbetsuppgifter som på olika sätt är kopplat till narkotika och som finns inom kommuner, regioner och myndigheter och arbetar antingen direkt med personer som använder narkotika eller så har de en strategisk/analytisk/utredande roll inom narkotikaområdet. Inom kommunerna gäller det framförallt verksamhet inom socialtjänst och i regionerna kan det bland annat röra sig om sprutbytesverksamheter, beroendemottagningar och LARO-mottagningar.

På hemsidan finns intresseanmälan för den som är intresserad och vill kunna ta del av informationen samt att ha möjlighet att själva rapportera in.

[3.4.3 Problematiskt narkotikabruk i Sverige 2007–2020 — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Rapporten är ett kunskapsunderlag om förekomsten av problematiskt narkotikabruk i Sverige under perioden 2007–2020, på nationell och regional nivå samt ur ett jämlikhetsperspektiv.

[3.4.4 Den svenska narkotikasituationen 2023 — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

Publiceras 240201

[3.5 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning- CAN](#)

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. De följer konsumtions och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser.

CAN har flera återkommande mätningar med hög tillförlitlighet. Några av dem är:

[3.5.1 CAN:s nationella skolundersökning](#)

Det är en rikstäckande enkätundersökning för nior och tvåan på gymnasiet. Ca 10 000 elever svarar varje år. Startade 1971. Senaste gjordes 2023.

[3.5.2 Vanor och konsekvenser](#)

Vanor och konsekvenser är en frågeundersökning bland vuxna. Det är en undersökning om användning och negativa konsekvenser av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar (ANDTS) bland vuxna i Sverige. Syftet är att kartlägga användning och beroendeproblematik men också olika negativa konsekvenser som användningen av ANDTS har för personer i omgivningen. Senaste gjordes 2021.

[3.5.3 Drogutvecklingen i Sverige](#)

Det är Sveriges mest omfattande statistiksamling på drogområdet. Redovisar undersökningarna samt statistik över försäljning, beslag, alkoholrelaterad dödlighet med mera.

[3.5.4 CAN:s rapporteringssystem om droger](#)

Två gånger per år inhämtas information från Sveriges samtliga sju polisregioner gällande narkotikapriser och förekomst av nya droger i regionen.

Guttormsson U. Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2022. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2023. Rapport 219.

[3.5.5 CAN Rapport 217- Utsatthet för andras användning av alkohol, narkotika och tobak](#)

I rapporten presenteras omfattningen av att påverkas negativt av andras alkohol-, narkotika- och tobaksanvändning i Sverige mellan åren 2013 och 2021 samt en

kartläggning av hur vanligt det är att söka hjälp och stöd till följd av andras alkohol- och narkotikaanvändning.

[3.5.6 CAN rapport 219. Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988-2022](#)

Sedan 1980-talet har CAN regelbundet samlat in information om gatu- och grossistpriser* för olika narkotikasorter i Sverige. Informationen kommer från poliser i Sveriges samtliga 27 polisområden som rapporterar in aktuella prisuppgifter från sina områden. Rapporten beskriver prisutvecklingen åren 1988–2022. Den ger också en skattning av den totala årliga omsättningen för de olika narkotikasorterna. Även priser på smugglad alkohol och tobak redovisas. I årets undersökning har dessutom specialfrågor om läkemedel ställts.

CAN samlar regelbundet in information om gatu- och grossistpriser för olika droger från Sveriges samtliga polisområden. Prisrapporteringen har pågått sedan 1980-talet och benämns CAN:s rapporteringssystem om droger (CRD).

Två gånger per år får rapportörer i Sveriges samtliga 27 polisområden besvara en webbaserad enkät. Där rapporteras gatu- och grossistpriser för ett antal narkotikasorter. Sedan 2017 rapporteras även gatupriser på smugglad tobak och alkohol.

[3.6 Från delar till helhet. En reform för samordnade , behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet, SOU 2021:93 \(regeringen.se\)](#)

Från delar till helhet är ett delbetänkande från samsjuklighetsutredningen.

[3.7 Unga 22- Hur mår tonåringarna i Umeå kommun? \(umea.se\)](#)

Unga är en stor folkhälsoundersökning som görs vartannat år bland alla ungdomar i högstadiet och gymnasiet i åldern 13–18 år i Umeå kommun. Data finns från 2014. Unga-rapporterna är i grunden en folkhälsorapport ang måendet för ungdomar i Umeå, där frågorna om narkotika är en del.

6 730 ungdomar besvarade Unga 22-enkäten. Det var ca åtta av tio personer av samtliga ungdomar i högstadie- och gymnasieålder.

Nästa Unga-enkät genomförs hösten 2024.

[3.8 Lokalt möte om lägesbilden ang ungdomar och narkotika i Umeå 2022.](#)

I slutet av november 2022 genomfördes det första trendspaningsmötet i Umeå med målen att förbättra förståelsen av situationen för ungdomar som använder narkotika i

Umeå genom att professionella delar kunskap med varandra om det då aktuella läget i Umeå.

Deltagare var personer som i sitt arbete träffar personer som använder narkotika. Fokus var enbart på fenomen och händelser – inte enskilda personer. 12 verksamheter deltog. Det var personal från socialtjänstens myndighetsutövning, både barn/unga samt vuxna, socialtjänstens öppenvård och preventiva enhet, UmeBrå, polisen Umeå, region Västerbotten.

3.9 Trendspaningsmöte med stöd av EMCDDA:s modell för framsynsarbete.

I början av december 2023 genomfördes ett nytt trendspaningsmöte med annat upplägg. Utgångspunkten var EMCDDA:s modell för att underlätta trendspaning inom narkotikaområdet. Syftet med mötet var att bidra till bättre kunskap och samsyn kring lägesbild och utmaningar. EMCDDA kallar det för framsynsarbete. Med framsyn menas systemanalys av möjliga framtidsscenarioer för att underlätta dagens beslutsfattande. Målet är att vara proaktiv snarare än reaktiv. Dvs att kunna identifiera och förutse förändringar, analysera möjliga konsekvenser av dessa trender samt förbereda åtgärder/insatser för att uppnå önskvärda resultat.

